

Lyrická filosofie: myslet zakoušením ozvěny smyslu

Alžběta Dyčková

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha
betka.dyckova@seznam.cz

Abstract:

Lyric Philosophy: To Think by Experiencing an Echo of Meaning

The study aims to present and shed light on lyric philosophy, a philosophical orientation established by the Canadian philosopher Jan Zwicky. It does so in several steps. First, it presents the central idea of the existence of nonverbal lyric thinking and the experiencing of lyric practice in the framework of which the meaning of this world and its individual parts is to be shown to us. It then illustrates these theses by presenting the two main inspirations of lyric philosophy – the philosophy of Ludwig Wittgenstein and gestaltism. It also brings nearer the relationship between lyric philosophy and the philosophical method that is reduced to thinking in words with the help of logical categories. It then focuses on the communication of meaning through metaphorical expression, which Zwicky considers to be a sort of “window” in the “wall” between us and the meaning through which we are able to see meaning. Finally, the study considers lyric philosophy’s problematic areas and relationship with the philosophical tradition and makes an attempt to outline its potential for philosophical research in general.

Keywords: lyric experience, nonverbal thinking, resonance, gestaltism, metaphor, Jan Zwicky

DOI: <https://doi.org/10.46854/fc.2022.1r.157>

*„Lyrická filosofie: myšlení milující jasnost, poučené intuicí
koherence; touhou odpovídat vzácnosti světa.“¹*

Lyrická filosofie, reprezentovaná kanadskou filosofkou Jan Zwickyovou, je necelých třicet let starý filosofický směr. Knihy *Lyric Philosophy* (1992) a *Wisdom and Metaphor* (2003), které jsou jeho základními stavebními kameny, si kladou za cíl představit netradiční způsob tzv. lyrického myšlení, který, ač je podle autorky západní filosofickou tradicí spíše opomíjen, nás

1 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*. 2nd edition, revised & corrected. Edmonton – Calgary, Brush Education 2014, § 103; volně přeloženo. Není-li uvedeno jinak, je překladatelkou citací do češtiny autorka stati.

má přivést blíže k tomu, oč filosofii jde – k reprezentaci smyslu. Obě knihy jsou psány v neobvyklém formátu tzv. „commonplace book“, složeného ze dvou paralelních textů, z nichž jeden je souborem fragmentárních krátkých vstupů autorky a druhý koláží úryvků básní, filosofických a literárně teoretických pojednání, encyklopedických hesel, hudebních skladeb, obrazů a ilustrací jiných autorů. Setkáváme se v nich s širokou paletou pojmů užívaných netradičním způsobem a odpovídajících tomu, co mají označovat, metaforicky, nikoliv doslovně. Obě knihy také postrádají jasnou argumentační strukturu; a to právě proto, že argumentační styl filosofování coby jediný prostředek k dosažení filosofické pravdy neuznávají. Zwickyová nechce nic dokazovat, chce naopak ukazovat. Na první čtení díky těmto rysům lyrická filosofie působí zvláště, možná až chaoticky a nedůsledně.

Tato studie se pokusí osvětlit, jaký obraz má před čtenáři knih Jan Zwickyové vyvstat a v čem její koncepce může být filosoficky signifikantní. Kromě toho autorka rozvine několik obecných úvah o jejich relacích k různým oblastem filosofické tradice a stručně se zamyslí nad problematickými místy lyrické filosofie. Bude se snažit čtenáře nezasypávat velkým množstvím často poměrně nejasných pojmů, které Zwickyová ve svých knihách používá. Pokusí se spíše sledovat ústřední myšlenkovou linii lyrické filosofie a zamyslet se nad hlavními otázkami, které ji doprovází; především potom nad nejasným vymezením lyrické zkušenosti, která je jejím ústředním pojmem, a možným potenciálem poznatků lyrické filosofie pro filosofování vůbec.

Jádro lyrické filosofie

Lyrická filosofie je založena na myšlence, že je-li to, co chceme od filosofie, reprezentace smyslu, pak je nutné se o ni snažit nejenom skrze myšlení ve slovech. Předpokladem lyrické filosofie je, že „mysl existuje před jazykem a nezávisle na něm“.² Chceme-li k němu přistoupit, musíme v rámci procesu jeho odkrývání od myšlení ve slovech minimálně částečně upustit. Existuje totiž i jiný způsob myšlení, který nám může pomoci smysl věcí odkrýt – lyrické nonverbální myšlení. To v sobě nese možnost setkat se se smyslem ve formě tzv. lyrické zkušenosti, skrze kterou můžeme zakusit rezonující struktury věcí; tedy, předběžně řečeno, můžeme zakusit to, jak věci „drží pohromadě“ a souvisí spolu. Lyrická zkušenost nám dává zakoušet ozvěny ekologie tohoto světa, vztahy mezi jeho součástmi. Ke smyslu tedy nelze přistoupit skrze rozumování ve slovech. Odhalujeme jej na základě vlastní nonverbální zku-

2 Zwicky, J., What Is Lyric Philosophy? An Introduction. *Common Knowledge*, 20, 2014, No. 1, s. 16; volně přeloženo.

šenosti světa a do slov jej případně přenášíme až posléze, pokud jej chceme komunikovat.

K tomu, že jej chceme zakoušet a posléze komunikovat, nás vede tzv. lyrická touha po projasnění lyrické zkušenosti a vyjádření významu jejího zakoušení. Lyrická zkušenost nás podle Zwickyové přivádí tvář v tvář k něčemu, o čem si uvědomujeme, že je to zásadně důležité, ale zároveň nám pro vyjádření tohoto „něčeho“ schází slova.

Jako jedno z nejjasnějších potvrzení toho, že něco jako lyrická zkušenost a lyrické myšlení vůbec existuje, lze uvést umění: „Umění, jak jej většina z nás zakouší, má schopnost nám odemknout komplexní možnosti porozumění a vjemů, které jsou vzdálené od našich vlastních. Měli bychom se ovšem podívat nejenom tomu, jak to umění dělá, ale také proč, vzhledem k tomu, že to dělá, se stalo odtrženým od toho, co považujeme za myšlení.“³

Umění pak není jedinou institucí, která může lyrickou zkušenost zprostředkovat. Můžeme se ji podle Zwickyové snažit vyjádřit i ve slovech a tím se otevírá pole možností lyrické filosofie. Ta se lyrickou zkušenost může snažit sdílet skrze slova obdobně jako poezie; skládat slova způsobem, který bude čtenáře afikovat tak, aby před ním lyrická zkušenost (opět nonverbálně) vstala. V rámci percepcie textu lyrické filosofie se lyrická zkušenost má přenést na čtenáře, který skrze ni potom zakusí ozvěnu smyslu tohoto světa či nějaké jeho části.

Myslet beze slov je podle Zwickyové v dnešním světě, silně ovlivněném racionalistickou tradicí, minimálně neběžné. Je to ovšem možné a podle Zwickyové se nonverbální myšlení nevyčerpává pouze lyrickým filosofováním a uměleckou inspirací a tvorbou. Zableskuje i v exaktních vědách a může přispívat k bádání v nich. Zwickyová ráda používá příklad Alberta Einsteina, který tvrdil, že slova a jazyk v mechanismu jeho myšlení nehrají žádnou signifikantní roli – formulace axiomatického vyjádření jeho teorií mu údajně zabrala velkou spoustu času a nebyl to primární formát, ve kterém je vymyslel. Přemýšlel místo toho skrze určité „psychické entity, více či méně jasné obrazy, které mohou být ‚z vlastní vůle‘ reprodukovány a kombinovány“.⁴ Nonverbální přemýšlení (často neuvědoměle) používají podle Zwickyové prakticky všechny vědní obory, a to i vágnějším způsobem než Einstein. To, co Zwickyová popisuje jako lyrickou touhu, lze ztotožnit s vědeckou intuicí. Autorka tvrdí, že se lze domnívat, že například Kepler právě díky této intuici odmítal uvěřit, že soustava planet a jejich pohyb jsou složité. Tato intuice vedla jeho

3 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 45; volně přeloženo.

4 Viz Einstein, A., *Letters to Jacques Hadamard*. In: Hadamard, J., *An Essay on the Psychology of Invention in the Mathematical Field*. Appendix II. Princeton, NJ, Princeton University Press 1949, s. 142–143, cit. v: Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 120; volně přeloženo.

vědeckou práci, která posléze vyústila v popis eliptického pohybu planet.⁵ Elegance Keplerových zákonů nás navíc zpětně může lyricky zasáhnout, podobně jako krásná báseň nebo hudební skladba, což znamená, že samy oplývají určitou lyrickou kvalitou.

V interpretaci významu lyrické zkušenosti se ovšem můžeme mýlit stejně jako v interpretaci jakékoliv jiné zkušenosti, takže se nelze bavit o tom, že by nás vždy nutně vedla k pravdě. Zwickyová jako příklad omylu, na kterém se lyrické myšlení podílelo, uvádí geocentrismus, coby chybnou představu ekologie tohoto světa, která v sobě, stejně jako heliocentrický model, nese lyrickou kvalitu. Podle Zwickyové má sice lyrická zkušenost potenciál nás k pravdě vést a je validní součástí poznávacího procesu, v její interpretaci se ale samozřejmě můžeme mýlit.

Wittgenstein a gestaltismus

Chceme-li lépe pochopit rozsah tezí lyrické filosofie, je nutné se pozastavit u jejich dvou hlavních inspiračních zdrojů. Prvním je filosofie Ludwiga Wittgensteina, která pomáhá osvětlit místo lyrické filosofie v rámci vývoje filosofického myšlení v západním světě. Druhou je pak gestaltická psychologie, která lyrické filosofii poskytuje důkladnější ontologický základ a je hlavním klíčem k porozumění tomu, co vlastně Zwickyová míní smyslem a myšlením skrze zakoušení jeho ozvěny.

Na Wittgensteinovu filosofii Zwickyová přímo navazuje a nabízí její interpretaci, která na jednu stranu sice překračuje určité Wittgensteinovy intence,⁶ zároveň ovšem jeho filosofii rozvíjí pozitivním směrem. Wittgenstein se podle Zwickyové nikdy nevzdal intuice, že „hluboké záležitosti toho, co je doopravdy důležité, nějakým způsobem vypadávají z rámce jazykového vyjádření“.⁷ Jeho cílem podle ní bylo uchránit smysl od zpusošení, které mu hrozí skrze nesprávné používání a vnímání jazyka. Zwickyová Wittgensteina interpretuje tak, že tvrdí, že jeho důkaz přímé nevyjádřitelnosti filosofických pravd v jazyce neznamená, že dané pravdy neexistují. Wittgenstein jen dokázal, že jazykové struktury jsou k jejich vyjádření nedostatečné. A to implikuje nutnost změny filosofické metody, která má mít šanci se k nim dobrat.

5 Zwicky, J., The Experience of Meaning [přednáška], konference *Simplicity: Ideals of Practice in Mathematics and the Arts*. Graduate Center, City University of New York, 3.–5. 4. 2013 [online]. Záznam dostupný na: <https://youtu.be/je1ZN907HzQ>; [cit. 14. 2. 2022].

6 Například tu, že „myšlenka je smysluplná věta“. Srov. Wittgenstein, L., *Tractatus logico-philosophicus*. Přel. J. Fiala. 1. vyd. Praha Institut pro středoevropskou kulturu a politiku: Svoboda-Libertas 1993, 4. Případně, že „hranice mého jazyka znamenají hranice mého světa“. Tamtéž, 5.6.

7 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 118; volně přeloženo.

Zwickyová tendenci k tomuto postoji u Wittgensteina nachází v řadě jeho výroků. Cituje z nich například, že „filosofie by měla být psaná jako poetická kompozice“,⁸ případně, že „práce filosofa spočívá v tom, že se za určitým účelem vzpomínky snášejí dohromady“,⁹ a také slavný výrok, že „význam nějakého slova je způsob jeho použití v řeči“.¹⁰ Tyto Wittgensteinovy výroky Zwickyová převrací do tvrzení lyrické filosofie, že smysl je v řeči přenášen skrze její formu. Zároveň se pak jedná i o interpretaci způsobu, kterým Wittgenstein sepsal *Tractatus* a *Filosofická zkoumání*. Forma těchto děl je fragmentární a podle Zwickyové jsou obě tyto práce, co se týče volby slov, naprosto precizní – a to nikoli náhodně. V návaznosti na jeho slavnou závěrečnou formuli Zwickyová označuje *Tractatus* za „sekvenci variací ticha“.¹¹ Vnímá ho jako precizní kompozici slov, která ukazuje „za“ slova a je schopná skrze slova „mlčet“ o tom, o čem se nedá mluvit. *Tractatus* je tedy podle ní jasný exemplář lyricko-filosofického díla se vším všudy. Svým způsobem je lyrická filosofie jeho interpretací, která jen rozvádí Wittgensteinovy úvahy a dovádí je blíže k jejich explikaci pro filosofii vůbec. Jeho práce o povaze jazyka lyrickou filosofii v podstatě umožnila a podle Zwickyové ji předjímá.

Druhým základním kamenem lyrické filosofie je potom Wertheimerův gestaltismus. To, co zakoušíme v rámci lyrické zkušenosti, jsou totiž podle Zwickyové právě gestalty. Lyrická filosofie je vedena představou, že existují celky, které nejsou determinovány svými částmi, ale právě naopak jsou jejich části determinovány povahou celků, do kterých patří. A co je důležité, tyto celky věcí – gestalty – jsou od svých částí odlišné, nejsou na ně redukovatelné a vnímáme je vždy jako první. Příkladem gestaltického celku, který si můžeme snadno spojit s vlastními zkušenostmi, je například melodie, která není redukovatelná na soubor jednotlivých tónů, případně celek tváře, která v naší mysli identifikuje jednotlivého člověka.

Podle gestaltistů celek informuje své části, a ne naopak. Není to tedy tak, že části celek ontologicky předcházejí. Celek v částech rezonuje a určuje je a ony v sobě potom nesou, celkem informovány, jeho ozvěnu. Analytický přístup, v jehož rámci se snažíme věc vysvětlit na základě jejích částí, nás potom o toto vnímání určitým způsobem připravuje, protože v rámci takového uvažování postupujeme špatným a příliš zjednodušujícím směrem. Něco se nám v rámci tohoto postupu vytrácí. Jinými slovy, nestačí logicky propo-

8 Wittgenstein, L., *Culture and Value: A Selection from the Posthumous Remains*. Transl. P. Winch. Oxford, Blackwell Publishers 1998, s. 24e; volně přeloženo.

9 Wittgenstein, L., *Filosofická zkoumání*. Přel. J. Pechar. 1. vyd. Praha, Filosofický ústav AV ČR 1993, § 127.

10 Tamtéž, § 43.

11 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 29; volně přeloženo.

jit partikulární části a z jejich propojení odvodit smysl celku, protože tento smysl tkví a rezonuje právě v celku a, což je nejdůležitější, z pouhého logického propojení částí jej nelze vyčíst.

Gestaltické celky – smysly jednotlivých věcí – se také vymykají vyčerpávacímu axiomatickému vyjádření. Proto se nám ohlašují v rámci lyrické zkušenosti, která je nonverbální. Ta nám je dává zakusit a určitá lyričnost textu je v sobě může nést a čtenáři zprostředkovávat jejich (rezonující) ozvěnu. Lyrická filosofie potom rozumí světu jako propojenému a nesmírně komplexnímu rezonujícímu agregátu gestaltů. Proto také myslíme skrze zakoušení *ozvěny* smyslu v jednotlivých věcech ve světě – protože gestaly těchto jednotlivých věcí v sobě nesou rezonanci celého světa a vztahů jeho jednotlivých částí. Jinými slovy, gestalt světa rezonuje v jednotlivých gestaltech věcí, ze kterých se skládá.

Existenci gestaltů a jejich význam není podle Zwickyové možné argumentovaně dokládat a obhajovat a není možné je zdůvodnit – samy se nám ohlašují.¹² Pro lyrickou filosofii to potom znamená následující: „zkušenost smyslu fundamentálně obsahuje spontánní percepci struktury. Nikoliv analytický řád toho, jak se jedna cihla klade na druhou, nýbrž rezonující vnitřní relace.“¹³ Z toho můžeme také dovodit, co vlastně Zwickyová chápe pod pojmem smyslu. Smysly jednotlivých věcí jsou podle ní jejich gestaly, tedy to, jak jejich části „drží pohromadě“ a jsou vytvářeny svým celkem. Proto také říká, že „rozumět něčemu znamená chápat, jakým způsobem mezi sebou věci souvisí“.¹⁴ Gestaly jsou celky souvislostí jednotlivých věcí – a z tohoto hlediska jsou jejich smyslem. Disponovat popisnými fakty o věci či fenoménu není dostatečné – potřebujeme vidět, jak je daný gestalt propojený s ostatními gestaly. Teprve v tu chvíli můžeme doopravdy chápat, jaké je jeho místo v ekologii světa, jak se vztahuje ke zbytku – tedy, jaký je jeho smysl. Gestaly jsou tedy vlastně ekologií naší zkušenosti, kterou podle Zwickyové v rámci lyrické zkušenosti dokážeme vnímat.

To, jak se nám přímo rezonující celek světa může vyjevit jako filosofická neverbální zkušenost v praxi, představuje podle Zwickyové přístupným způsobem například Lev Nikolajevič Tolstoj v popisu vnitřní proměny Pierra Bezuchova během jeho zkušenosti ve vlastenecké válce proti Napoleonovi a po návratu domů. Bezuchov je nucen pochodovat ve francouzském zajetí v zimě po dobu několika měsíců. Po návratu a zotavení z nemoci na něm jeho okolí pozoruje známky hluboké vnitřní změny. „Teď se tedy naučil vidět velikost, věčnost a nekonečnost ve všem, a proto zcela přirozeně, aby to viděl, aby se mohl tím pozorováním kochat, zahodil dalekohled, jímž se až dosud

12 Zwicky, J., *Wisdom and Metaphor*. Kentville, Nova Scotia, Gaspereau Press 2003, s. 92.

13 Zwicky, J., *The Experience of Meaning* [přednáška], c.d.; volně přeloženo.

14 Zwicky, J., *Wisdom and Metaphor*, c.d., s. 24; volně přeloženo.

díval přes hlavy lidí, a radostně kolem sebe sledoval ten věčně se měnící, věčně veliký, nepostižitelný a nekonečný život. A z čím větší blízkosti se na něj díval, tím byl klidnější a šťastnější. Strašná otázka, která kdysi bořila všechny jeho rozumové konstrukce, otázka ‚proč?‘ pro něj teď neexistovala.¹⁵ Podle Tolstého Bezuchov objevil v rámci svojí zkušenosti určitou jistotu ohledně existence Boha. Interpretace Jan Zwickyové je obecnějšího charakteru; domnívá se, že „roztrhání života na jeho nejzákladnější součásti nám umožňuje spatřit jeho ontologické jádro, svět jako rezonující celek“,¹⁶ a to je přesně to, čím Bezuchov ve válce a následném zajetí prošel. Ukázalo se mu něco zásadního, co změnilo jeho náhled na svět, vztah, který ke světu do té doby choval, pocit, který do té doby ze světa měl. Jinými slovy, v rámci lyrické zkušenosti se mu během traumatizujících událostí vyjevil onen kýžený smysl, jehož absence jej do té doby šířala, a poskytl mu dostatečnou odpověď na otázku, jak svět drží pohromadě. Reprodukovat tuto odpověď slovy by ale nedokázal. Smysl se mu odkryl neverbálně, v rámci hlubokého duševního prožitku, jako rezonující gestalt světa.

Lyrické vyjádření smyslu versus racionalistická filosofická tradice

Je záhodno se pozastavit nad tím, zda lyrická filosofie vyloženě neguje „klasické“ filosofické myšlení a jaký je jejich vztah. Zwickyová se této stránce lyrické filosofie explicitně věnuje a říká, že to není tak, „že se logika zcela mylí, jenom, že logika zkrátka není všechno“.¹⁷ Lyrická filosofie netvrdí, že filosofická metoda redukována na myšlení ve slovech za použití logických kategorií vůbec nefunguje při popisu světa a všechny její dosavadní závěry jsou zcela chybné. Její snahou je spíše poukázat na to, že možnosti našeho myšlení se logickými kategoriemi a myšlením ve slovech nevyčerpávají. Zwickyová se tedy domnívá, že lyrické myšlení ve spoustě případů může doplňovat a informovat ten způsob uvažování, který pojmenovává jako racionalistický či analytický.¹⁸ Abychom ovšem vůbec mohli myslet lyricky, musíme se nejprve vzdát absolutního přitakání osvícenské představě, že „pravdivý řád světa je systematický: nejen přístupný, ale i vyčerpateľný racionální analýzou“.¹⁹ Systematicky myslící filosofie podle Zwickyové tento „řád světa“, o jehož rozluštění a zpřístupnění jí v posledku jde, sama bez pomoci lyrické zkušenosti nikdy nemůže vyčerpávajícím způsobem popsat.

15 Tolstoj, L. N., *Vojna a mír*. Přel. T. a V. Sýkorovi. Praha, Baronet 2005, s. 1323.

16 Zwicky, J., *The Experience of Meaning* [přednáška], c.d.; volně přeloženo.

17 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 271; volně přeloženo.

18 S pojmem racionalistického/analytického myšlení je zde nutno pracovat spíše v širokém slova smyslu. Vzhledem k fragmentární formě *Lyric Philosophy* a *Wisdom and Metaphor* se totiž s jejich bližší specifikací nesetkáme.

19 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 11; volně přeloženo.

Samo přesvědčení, že filosofování lze rozvíjet výhradně za použití těchto nástrojů, se lyrická filosofie snaží negovat tím, že zdůrazňuje, že právě při myšlení mimo ně se nám může ukázat něco důležitého. Myšlení mimo ně je tedy nejenom doopravdy možné, ale pro filosofování především zásadně důležité. A nakonec nejenom pro filosofování – podle Zwickyové lyrické zkušenosti hrají svoji roli i v rámci exaktních vědeckých bádání, jak již bylo zmíněno v první části této stati.

Na konferenci *Simplicity: Ideals of Practice in Mathematics and the Arts*, konané v dubnu 2013 v New Yorku, Zwickyová v této souvislosti konstatovala: „Představa, že může existovat filosoficky signifikantní myšlenka, která se objevuje beze slov, je stále svého druhu hereze. Názor, že sám smysl by mohl být v posledku non-verbální, zatím ani není v dohledu. Ale jsem přesvědčena, že právě to je pravda.“²⁰

Z citace je jistě znatelná určitá tenze. Zwickyová si je vědoma toho, že její koncepce působí ve vztahu k dosavadní akademické filosofické praxi kontroverzně. K tomu, abychom mohli získat lyrickou zkušenost, která je podle ní pro naše uvažování tolik signifikantní, je totiž třeba vzdát se určitých centrálních přesvědčení systematického myšlení – a především je třeba se v určité fázi filosofování vzdát metod, které jsou ve filosofii už dva tisíce let dominantní a takřka neoddiskutovatelné. Nejde ovšem o negaci těchto filosofických metod jako takových. Jedná se spíše o pokus „proniknout na trh“, kde se do této doby prodával takřka výhradně jeden druh zboží, a rozšířit nabídku o do té doby nemyslitelný artikl. A navíc jej označit jako klíč k filosofické pravdě, který v rámci staré nabídky scházal.

Je ovšem třeba vést stále v patrnosti i to, že mezi verbálním a nonverbálním myšlením zároveň stále existuje nutná a přímá souvislost. Chceme-li totiž poznatky nonverbálního myšlení v rámci filosofie sdílet, musíme se ke slovům stejně nakonec uchýlit; v tomto ohledu je tedy vyjádření lyrické zkušenosti závislé na jazykových strukturách. V určitém momentu zkratka (a přiznaně) lyrické myšlení vyžaduje jejich aktivní spolupráci, jež je nezbytnou podmínkou toho, aby mohlo být sdíleno. Sám prožitek lyrické zkušenosti ovšem na jazykových strukturách závislý není. Zjednodušeně řečeno, lyrická filosofie se snaží odhalovat smysl ve dvou fázích. První z nich se odehrává mimo jazykové struktury a spočívá v zakoušení ozvěny smyslu jako lyrické zkušenosti. V druhé fázi se ovšem vracíme do říše verbálního vyjadřování, již potřebujeme, abychom obsah této zkušenosti mohli sdílet. Zwickyová tvrdí, že chceme-li po lidech, aby přemýšleli *výhradně* ve slovech, připravujeme je o zkušenost smyslu – a proto se v počáteční fázi jeho odhalování musíme pohybovat mimo ně. To ovšem neznamená, že je třeba se verbálního myšlení

20 Zwicky, J., *The Experience of Meaning* [přednáška], c.d.; volně přeloženo.

v rámci filosofování kompletně vyvarovat. V podstatě je jenom třeba na něj myšlení zcela neredukovat a nevnímat už předem myšlenky, které ještě nebyly slovně formulované, jako nutně nedůležité a vágní.

Zwickyová tedy polemizuje se třemi fundamentálními rysy klasické filosofické metody v širokém slova smyslu. Odmítá verbální myšlení coby jediný prostředek k dosažení pravdy; a doplňuje jej představou non-verbálních filosofických myšlenek. Odmítá představu, že myšlení podléhá pouze logickým kategoriím; naše možnosti se jimi podle ní nevyčerpávají. A nakonec tím pádem odmítá i nutnost argumentační struktura filosofického textu; protože chce-li se filosofie dobrat k pravdě zakoušené v rámci lyrické zkušenosti, případně ji komunikovat, má lyricky ukazovat, ne dokazovat. Jejím cílem je filosofickou metodu rozšířit, nikoliv přímo odmítnout.

Odkrývání a komunikace smyslu skrze metaforu

Jednou z nejzásadnějších otázek lyrické filosofie potom je, jak se tedy má lyrická zkušenost sdílet v rámci psaní textů. Zwickyová na to odpovídá, že je třeba precizně zvolit a poskládat slova, která v sobě budou lyrickou zkušenost gestaltických celků nést právě skrze svoji formu. Říká, že slova odpovídají světu do té míry, do jaké jsou schopna v sobě nést stopu jeho lyrického zakoušení.²¹ Tedy: slova v sobě musí nést určitou ozvěnu smyslu – a tuto ozvěnu následně sdílet nejenom skrze to, *co* je řečeno, ale i to, *jak* je to řečeno.²²

Dvě hlavní lyricko-filosofická díla Jan Zwickyové mají formu souboru fragmentů. Autorka čtenáře zasypává krátkými větami a texty, přičemž smysl jejího sdělení má před čtenářem vyvstat ve spolupráci s ním, tedy v rezonanci vět lyrické filosofie s jejich percepcí ze strany čtenáře. A má samozřejmě vyvstat v non-verbální formě lyrické zkušenosti. Jak lze něco takového v rámci slovního vyjádření uskutečnit, je potom vůdčí otázkou jejího díla *Wisdom and Metaphor*. Jak název knihy napovídá, je k tomu třeba literární prostředek metafory, kterou Zwickyová chápe jako „lingvistické vyjádření výsledků soustředěného analogického myšlení“.²³

Metafora představuje jeden z nejzáhadnějších jazykových prostředků. Mentální operace, na jejímž základě metaforu vytváříme, překračuje podle Zwickyové to, co psychologie popisuje jako komparativní schopnost našeho myšlení. Zwickyová tvrdí, že ti, kdo přemýšlí metaforicky, tedy skrze analogie, mají schopnost myslet pravdivě, protože ve formě jejich myšlení se od-

21 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 231.

22 “How you say is what you mean.” Zwicky, J., *What Is Lyric Philosophy? An Introduction*, c.d., s. 17.

23 Zwicky, J., *Wisdom and Metaphor*, c.d., s. 5; volně přeloženo.

rází ozvěna světa.²⁴ Jinými slovy, metafora je lingvistický prostředek, který je schopný v sobě nést ozvěnu lyrické zkušenosti, a přitom ji přenesením do slov nezadusit. Zwickyová také svým způsobem dosavadní teorie metafor tak trochu obchází tím, že podotýká, že metaforické myšlení je druh myšlení sám o sobě.²⁵ Tím pádem k jeho významu lze přistoupit právě za použití jeho samého, což také vysvětluje formu, kterou Zwickyová napsala své dva hlavní filosofické texty.

V návaznosti na Wittgensteina Zwickyová podotýká, že celá kniha *Wisdom and Metaphor* se v podstatě soustředí na interpretaci jeho „vidění jako“ z *Filosofických zkoumání*, a tvrdí, že metafora je jeden ze způsobů rozumění, forma „vidění jako“.²⁶ Metafora nám zprostředkovává, jak máme něco vidět. Mimoto Zwickyová tvrdí, že v metaforickém vyjádření se už neodehrává žádná jazyková hra. Použití metafory je její význam (smysl), ale sama už se systému jazykových her vymyká.²⁷ Jako taková je potom schopná přistoupit k podstatnému, které se nachází mimo slova, a zprostředkovat je. Jinak řečeno, metafora se vymyká systematickosti jazyka, a to je také důvod, proč systematické teorie nejsou schopné vysvětlit, jak je možné, že metafora „funguje“.²⁸

„Ontologické porozumění je zakořeněno ve vnímání rezonance vzorců ve světě. Filosofie, praktikovaná jako pokládání jedné věci vedle druhé tak dlouho, dokud neprosvitnou jejich podobnosti, je forma ontologického ocenění světa.“²⁹ Vnímáním rezonance vzorců je zde míněna lyrická zkušenost, v rámci které zakoušíme gestaltický celek věci. Metafora je potom rétorická strategie sloužící k odhalení ontologické pravdy. Skrže ni tedy v textu spatřujeme střípky rezonance gestaltických celků, struktury, která překračuje jednotlivé části věci. Zakoušíme ozvěny gestaltů, to, jak rezonují mezi sebou, případně jak rezonují s naším vnímáním.

Vrátíme-li se k onomu dvoufázovému procesu poznávání lyrického filosofování, který Zwickyová zavádí, můžeme vysvětlit roli metafory takto: Svět je zakoušený lyrickým myšlením mimo sféru jazyka. Potom co se s ním skrže lyrické myšlení setkáme, chceme-li tuto zkušenost (lyrickou zkušenost) komunikovat v rámci filosofického vyjádření, vracíme se do sféry slov. K této komunikaci ve sféře slov používáme metafory coby jedinečné jazykové prostředky, které v sobě mohou lyrickou zkušenost nést. A to skrže to, že mohou působit na recipienta tak, aby ji v něm vyvolaly. Tedy, určité metafory mohou přenášet a komunikovat nonverbální lyrickou zkušenost skrže jazykové vyjád-

24 Zwicky, J., předmluva k *Wisdom and Metaphor*. Dostupné na: <https://www.scribd.com/document/500533061/jan-zwicky-wisdom-and-metaphor>; [cit. 14. 2. 2022].

25 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 217.

26 Zwicky, J., *Wisdom and Metaphor*, c.d., s. 4.

27 Tamtéž, s. 110.

28 Zwicky, J., *Lyric Philosophy*, c.d., § 268.

29 Zwicky, J., *Wisdom and Metaphor*, c.d., s. 7; volně přeloženo.

dření. Tím pádem vhodně zvolená metafora funguje jako jakési „okno“, které nám dává zhlédnout svět, jež spatřujeme v rámci lyrické zkušenosti za neprůhlednou „zdi“ jazyka. A čím silnější metafora je, tím hlouběji za „zed“ nás nechává nahlédnout, tím lépe v sobě nese ozvěnu smyslu, který za „zdi“ skrze ni můžeme zhlédnout.

Zwickyová ovšem neposkytuje strukturované argumenty, jež by obhájily její filosofickou koncepci; nelze říci, že bychom se ve *Wisdom and Metaphor* setkali s důsledným popisem takového poznávacího procesu. Namísto toho se Zwickyová snaží skrze svoji formu psaní ukazovat, že její přístup funguje a že můžeme střípky gestaltů, tedy světa za „zdi“, přenášet skrze lyrické filosofování. Zůstává tak na čtenáři, aby zhodnotil, zda doopravdy skrze filosofování oplývající lyrickou kvalitou lze spatřit něco, co překračuje slova a dává nahlédnout mimo verbální sféry myšlení, a zda to, co se skrze „okna“ lyrického vyjadřování vyjevuje, je vskutku rezonance gestaltických celků věcí, popřípadě celého světa. V případě *Lyric Philosophy a Wisdom and Metaphor* pak máme spíše než samotné gestaly světa, který vnímáme, zhlédnout skrze metaforu existenci lyrické zkušenosti a jejího zprostředkování jako takovou, protože knihy byly napsány jako poukaz a obhajoba jejich existence.

Kritika a potenciál lyrické filosofie

Ačkoliv nelze říci, že by lyrická filosofie vyvolala obrovskou bouři reakcí, dočkala se zatím spíše pozitivního než kritického přijetí. Ve filosofických časopisech nacházíme vesměs pochvalné recenze a reakce a sama kniha *Lyric Philosophy* se těší už třetímu vydání; minimálně v určitých akademických kruzích tedy, lyricko-filosoficky řečeno, zarezonovala.³⁰

Lyrická filosofie ovšem nechává otevřené velké množství otázek, které by si zasloužily být důkladněji zodpovězeny, aby bylo možné s lyrickým myšlením doopravdy začít pracovat způsobem, u kterého by nehrozila úplná vágnost a nahodilost. Především je nutno podotknout, že z textů Jan Zwickyové nelze přesně odvodit, s jakými vlastními mentálními operacemi či stavy si máme lyrické myšlení blíže spojit. Jinými slovy, nevíme, co to je ona lyrická zkušenost a jak popřípadě její zakoušení rozvést do lyrického myšlení, které se má doopravdy dobrat k něčemu podstatnému. Interpretace tohoto pojmu se různí.

30 Viz např. soubor komentářů: Dickinson, M. – Goulet, C. (eds.), *Lyric Ecology: An Appreciation of the Work of Jan Zwicky*. Toronto, Cormorant Books 2010; a dále např. tyto články: Hagberg, G. L., The Approach of a Lyricist. *Common Knowledge*, 20, 2014, No. 2, s. 214–222; Sinclair, S., Lyric, Beauty and Time. *Philosophy and Literature*, 39, 2015, No. 1, s. 202–210; Heiti, W., Introduction: What is Lyric Philosophy? *Philosophy and Literature*, 39, 2015, No. 1, s. 188–201.

Například Mikhail Epstein spojuje to, o čem Zwickyová hovoří, s tzv. filosofickými emocemi. Ty se na rozdíl od běžných emocí vyznačují určitou univerzálností a jsou podle něj jednou z nejhodnotnějších lidských schopností – známe je například jako melancholii pocíťovanou v souvislosti s plynutím času, filosofický údiv, nebo muka plynoucí z neschopnosti rozluštění všech záhad univerza.³¹ Tedy to, co podle Tolstého pocíťoval Pierre Bezuchov. Podceňovaným úkolem filosofie je potom podle Epsteina právě kultivace našich nejjemnějších a nejhlubších filosofických pocitů, které zažíváme ve vztahu k tomuto světu.³²

Další možnou interpretací je chápání lyrické zkušenosti jako určité proto-filosofické zkušenosti, která je motivací (nejen filosofického, ale i například básnického) vyjádření. Tedy coby určité silné neverbální filosofické intuice, které podle autora této interpretace, Johna Koethea, stály u zrodu a přispívaly k silné intelektuální atraktivitě například dualistické koncepce nebo zákona kauzality.³³ Koethe dává potom Zwickyové za pravdu, že daná zkušenost je nesmírně zásadní a stojí v základu filosofického tázání. Vyslovuje ovšem pochybnosti o tom, zda pokusy o zachycení této zkušenosti mohou vést k odhalení smyslu a zda nepovedou spíše jenom k nezdařilým popisům nepopsatelného, které se budou mýlit, budou-li se domnívat, že doopravdy uspěly ve snaze něco zásadního zachytit.³⁴ Tato kritika potom implikuje, že poslání lyrické filosofie by se vyčerpávalo jenom upozorněním na existenci lyrické zkušenosti jako validní součásti poznávacího procesu; a nad rámec tohoto upozornění není důvod se lyrickou zkušeností při filosofování zabývat, protože její důkladnější zkoumání by bylo spíše ke škodě než k užítku.

Lyrická filosofie nabízí možnost takto rozdílných interpretací a zůstává otevřená i řadě dalších – lyrickou zkušenost můžeme například chápat jako zakoušení smyslu skrze určité formy meditace či modlitby, v rámci kterých navazujeme lyrický vztah se světem. A lyrickou filosofii potom budeme vnímat jako způsob uchopení takového meditativního prožitku skrze slova, jež umožňují, aby mohl být komunikován. Možností chápání lyrické zkušenosti a procesů lyrického myšlení je zkrátka kvůli jejich nepřilíš jasnému popisu až příliš a v posledku působí spíše jen jako zpochybnitelné výsledky nedostatečné specifikace lyrické zkušenosti ze strany Jan Zwickyové, protože se nezdá, že by byly slučitelné. K určení správné interpretace totiž nedostáváme ze strany Jan Zwickyové dostatečné podklady – na jedné straně má

31 Epstein, M., *Lyrical Philosophy, or how to Sing with Mind*. *Common Knowledge*, 20, 2014, No. 2, s. 205.

32 Tamtéž, s. 208.

33 Koethe, J., *Perplexity and Plausibility: On Philosophy, Lyrical and Discursive*. *Common Knowledge*, 20, 2014, No. 1, s. 57.

34 Tamtéž, s. 59.

podle ní lyrická zkušenost inspirovat vědeckou intuici, což nahrává interpretaci Johna Koethea, na straně druhé však před námi může vyvstat v rámci traumatických zkušeností jako v případě Pierra Bezuchova, což evokuje spíše Epsteinův přístup. Můžeme se sice držet předpokladu, že se nám v rámci lyrické zkušenosti mají vyjevovat gestaltické celky věcí a světa samého, o myšlenkovém procesu, jehož prostřednictvím k nim dospíváme, se ale nedozvídáme dost. Tím pádem si vlastně ani nemůžeme být jisti, jak myslet lyricky správně, a jak tedy na práci Jan Zwickyové případně navazovat a lyrickou filosofii vytvářet.

Je doopravdy záhodno se pozastavit nad tím, proč Zwickyová lyrickou zkušenost a gestaltismus vůbec propojuje s vědeckým poznáním a nezůstává raději v rámci jejího výkladu čistě na filosofické půdě. Na různých místech sice tvrdí, že lyrické myšlení může exaktní vědecké bádání podporovat ve formě vědecké intuice, nebo že například dokonce lze teoretickou fyziku vyloženě rozvíjet za pomoci nonverbálního myšlení. Zároveň ovšem popírá, že by gestaltický celek světa bylo možné axiomaticky vyjádřit, a tedy plně reprodukovat v rámci teorií exaktních věd. Na obranu Zwickyové lze v této souvislosti snad jen uvést, že svými odkazy k exaktním vědám jistě nemíní to, že by se od nynějška měly začít rozvíjet pouze lyrickými prostředky: to, že například matematické nebo geometrické důkazy mohou oplývat určitou lyrickou kvalitou, totiž ještě ani zdaleka neznamená, že se nutně jedná o vyčerpávající vyjádření lyrické zkušenosti. Zwickyová těmito zmínkami poukazuje spíše na to, že lyrické myšlení je zkrátka jednou z lidských dispozic, která se podílí na velkém množství našich intelektuálních výkonů a má v rámci našeho objevování univerza velký potenciál – opomíjením schopnosti myslet i neverbálně se zkrátka podle Zwickyové připravujeme o cenné potenciální poznatky v nejrůznějších oblastech lidského konání.

To ovšem stále neřeší problém víceznačnosti ústředního pojmu lyrické zkušenosti. Ten zůstává jejím zásadním nedostatkem a zasloužil by si rozřešení, aby se lyrická filosofie mohla ve filosofickém akademickém prostředí dál rozvíjet. I bez jasné představy lyrické zkušenosti lze ovšem vyvodit několik úvodních poznatků o tom, v čem pro nás může být lyrická filosofie zajímavá a kde otevírá prostor dalšímu filosofickému bádání. Zaměříme se tedy nyní na otázku, jaký zásadní přínos nám může lyrická filosofie – po rozřešení výše zmíněných dílčích problémů – nabídnout.

Zwickyová na poli filosofie rozhodně neprezentuje jako první ze všech dílo, v němž je forma sdělení zcela zásadní pro význam jeho obsahu. Každý text samozřejmě musí mít určitou formu a styl – v některých případech pak více než v jiných. Tak jako je pro Zwickyovou a Wittgensteina zásadní fragmentární forma, je například pro Platóna nepostradatelná forma dialogická. Pro Nietzscheho je zase zásadní určitá vzletnost a poetičnost. Lyričnost

vyjádření, ať už skrze jakoukoliv konkrétní formu, je atribut, jenž je na určitých filosofických dílech oceňován jako nepostradatelný a neoddelitelný od obsahu jejich sdělení. A na druhé straně i filosofické myšlenky samy, nejenom jejich formulace, často můžeme vnímat jako krásné, případně nesoucí určitou lyrickou kvalitu. Ať už je lyrická zkušenost tím, co (minimálně některé) filosofy a filosofičtěji založené spisovatele motivuje k vyjádření, nebo tím, co se nám ukazuje v lyričnosti jejich textů, zatímco v jiné formě samého obsahu by se nám nevyjevilo, jednou z inspirativních myšlenek, která je implikována lyrickou filosofií, je to, že lyrická stránka filosofování může znamenat mnohem více než pouhý estetický bonus, díky kterému se nám autorovo dílo bude příjemněji číst. Primárně jde tedy o to, že lyrická kvalita filosofování se může ukázat jako důležitá oblast filosofie – a jako taková si zaslouží (nejen) badatelskou pozornost.

Zároveň si nelze nevšimnout, že se jedná i o rozvedení určité intuice, která je obsažena ve filosofování mnoha autorů, kteří nepřístupnost smyslu verbální a systematickou cestou (možná právě díky této intuici) avizovali. Lyrická filosofie více či méně volně koreluje s některými dřívějšími proudy západního filosofování,³⁵ obzvláště potom s těmi, které byly skeptičtější vůči osvícenskému projektu a připouštěly podíl non-rationála na poznávacím procesu. Kontinentální odmítnutí identity rozumu a světa svým způsobem otevírá prostor pro tvrzení lyrické filosofie, a tuto tedy můžeme chápat jako pokus o novou ontologickou teorii, která se snaží ukotvit nejružnější post-osvícenské filosofické intuice v jednom obecném základu.

Mnoho badatelů z pole kontinentální (a náboženské) filosofie si totiž jistě v lyrické filosofii najde možnou verzi některých svých (byť pravděpodobně parciálních) přesvědčení, případně může mít pocit, že zkušenost motivující Zwickyovou odpovídá jejich motivacím. A v dějinách filosofie lze navíc nacházet myšlenkové koncepce, na něž je možné v těchto souvislostech navazovat a jejichž ústřední motivy korelují s myšlenkami Zwickyové. Můžeme například nacházet souvislosti s myšlenkami Karla Jasperse, a to v rámci jeho konceptu filosofické víry a odhalování zásadních pravd v šifrách transcendece, které můžeme chápat právě jako jeden z druhů metafor, o kterých Zwickyová mluví. Podobně můžeme Buberovo setkávání se s věčným Ty, které je striktně nonverbální, chápat jako lyrickou zkušenost. Zabrousíme-li hlouběji do dějin filosofie, pak hnací motor lyrického myšlení – lyrická touha spolu s potřebou lyrickou zkušenost pochopit a sdílet, protože při jejím zakoušení

35 Nezápadní filosofii ponecháváme v této stati stranou naší pozornosti, neboť by si jistě zasloužila samostatné pojednání, k němuž zde však není prostor – a není koneckonců ani cílem, na něž se zde zaměřujeme.

víme, že je důležitá – nám může připomínat Kierkegaardovu vášeň myšlenky. Dále se nabízí i Adorno a jeho koncepce metafyzické zkušenosti v *Negativní dialektice*,³⁶ která na mnoha úrovních koreluje s tím, jak Zwickyová popisuje lyrickou zkušenost, a také tvrzení z jeho *Estetické teorie*,³⁷ že filosofie má vykládat pravdu, kterou umění sděluje neverbálními prostředky. Obdobných možných relací s dalšími autory je mnoho.

Lyrickou filosofii také můžeme vnímat jako oživení romantismu – konkrétně jeho závazku zrušit distinkci mezi filosofií a poezií. Zwickyová ovšem explicitně zdůrazňuje, že lyrická filosofie není romantismus.³⁸ Nakolik jsou pro ni vybrané romantické myšlenky a představy nepochybně atraktivní a inspirující, Zwickyová zdůrazňuje, že se vyhýbá závazkům, které si romantismus klade – především přísnému navázání myšlení na slova, jak jej chápou Herder, Schlegel a další; romantici tak vlastně stáli u počátku trendu, proti kterému se lyrická filosofie tolik vymezuje. Nakonec ani příliš mnoho jmen romantických autorů v rejstříku *Lyric Philosophy* nenajdeme. Ačkoliv si tedy jistě můžeme všimnout mnoha podobností s romantickým hnutím, dokonce ho i můžeme vnímat jako staršího a rozumnějšího sourozence lyrické filosofie, Zwickyová zdůrazňuje, že její koncepce je širší a k problematice lyricismu a filosofie přistupuje z jiného konce. Lyrickou filosofii i v tomto případě tedy můžeme chápat spíše jako nový pokus o usazení intuic a náhledů, které sice jistě nemohou působit jako absolutní novinka, Zwickyová je ovšem přetavila do nové formy filosofického přístupu – a učinila tak v jiné době, za jiných okolností a jiným způsobem než právě například romantismus.

Také nelze nepodotknout, že lyrická filosofie je do jisté míry fenomenologická: je jasné, že se také obrací „k věcem samým“ a k tomu, jak se nám věci samy dávají. V rámci svého úvodu do lyrické filosofie Zwickyová podotýká hned na začátku, že hlavní roli v rámci filosofického poznávání hraje to, jak zakoušíme svět.³⁹ Nedá se ovšem říci, že by lyrická filosofie byla na fenomenologii redukovatelná a mohli bychom nad ní mávnout rukou jako nad pouhým epigonským pokusem, který se pokouší ukazovat to samé co fenomenologie, jenom poetičtěji (a, chtěli-li bychom si přisadit: nedůsledněji). Lyrická filosofie nepochybně přijímá fenomenologickou filosofickou perspektivu, ovšem díky svojí formě, navázání na gestaltismus a představě komunikace smyslu skrze lyrickou kvalitu textu především otevírá otázky po novém způsobu komunikace (fenomenologické) zkušenosti a její povaze.

36 Adorno, Th. W., *Negative Dialektik*. Frankfurt a.M., Suhrkamp 1966.

37 Adorno, Th. W., *Estetická teorie*. Přel. D. Prokop. Praha, Panglos 1997.

38 Viz Zwicky, J., *What Is Lyric Philosophy? An Introduction*, c.d., s. 18.

39 Tamtéž, s. 15.

Nepominutelným rysem lyrické filosofie je absence takřka jakékoliv klasické filosofické formy – především lze kritizovat to, že velká část jejich tvrzení postrádá podpůrné argumenty. Díky tomu může být v posledku považována za nefilosofickou, případně akademicky nedůslednou, byť četba *Lyric Philosophy* nevzbuzuje mnoho pochyb o filosofické fundovanosti její autorky. Zároveň je ovšem třeba si uvědomit, že lyrická filosofie argumentačně strukturovanou formu nevyhnutelně ani nabýt nemůže, protože je jasné, že by tím z velké části popřela sebe sama a její sdělení by se ztratilo. Přesto se lze ptát, zda přece jen není možné některé teze lyrické filosofie podložit důkladnějším způsobem – i bez toho, že bychom přišli o to, co se nám vlastně tento myšlenkový přístup snaží sdělit. Pokud bychom se totiž opřeli o jasněji formulované a sdělnější argumenty, mohli bychom se spíše vyhnout onomu neblahému důsledku, že pokusy o lyrické filosofování nebudou ve výsledku sdělovat nic, protože zkušenost, kterou se snaží předat, bude příliš záhadná a nezachytitelná, než aby bylo možné ji nějak uchopit a něco o ní vypovídat. Tato výčitka navíc nabývá na závažnosti kvůli tomu, že projekt Zwickyové se v rámci svého napojení na gestaltismus stal doopravdy ambiciózním a širokým. Nelze totiž říci, že Zwickyová chce ve svém pozdějším díle pouze komunikovat lyrickou zkušenost, tak jako tomu bylo v rámci její tvorby rané – v pozdějších pracích už jí jde o odhalení jakéhosi celkového filosofického smyslu všehomíra. V oblasti této ambice potom lyrická filosofie přestává díky absenci hlubší rozpracovanosti působit seriózně.

Lyrická filosofie tak převážně představuje cennou perspektivu, pomíne-li ovšem tuto její pozdější ambici o zachycení smyslu všeho. Považujeme-li filosofování za činnost, která nám umožňuje nahlížet naši zkušenost z nových perspektiv a rozšiřovat způsoby, kterými o ní můžeme uvažovat, pak lyrická filosofie čistě v rámci *Lyric Philosophy*, která nemá širší ambici než doložit existenci lyrické zkušenosti skrze svoji formu, vskutku obrací naši pozornost zajímavým směrem. Představa myšlení skrze nonverbální zakoušení smyslu světa a jeho částí kdesi na hraně vyjádřitelnosti skrze slova sice může z určité perspektivy působit skoro až ezotericky, zároveň je to ovšem představa, která je této filosofické úloze nanejvýš věrná. Jak podotýká Donald Phillip Verene, lyrická filosofie se snaží o navázání lyrického vztahu se světem a jeho vyjádření nikoliv skrze poezii, jak je to obvyklé, nýbrž skrze filosofické porozumění. Tím se liší od systematické a analytické filosofie, protože počátečním impulsem lyrického filosofování není snaha analyzovat naši zkušenost, případně spojovat jednotlivé části světa do systematického celku.⁴⁰

40 Verene, D. P., *Lyric Philosophy. Philosophy and Literature*, 18, 1994, No. 1, s. 126.

Tento jasný odklon od systematické tradice ji ale nutně nečiní ezoterickou. Je pravda, že se díky tomu lyrická filosofie pohybuje na hraně toho, co ještě považujeme za (akademicky) filosofické, a blíží se svojí formou spíše uměleckému vyjádření, které si neklade za cíl kritickou reflexi našich myšlenkových schémat, ale naopak vznik nového způsobu vyjádření zásadních, ovšem značně opomíjených, oblastí našeho prožívání. Hranice mezi filosofickým a literárním vyjádřením jsou v určitých oblastech značně rozostřené a nezbyvá než přiznat, že právě v této rozostřené oblasti se lyrická filosofie pohybuje. Zároveň je ovšem třeba si uvědomit, že přesně v této oblasti nám má lyrická filosofie co říci, přičemž načrtává velice působivým způsobem směr, kterým se může současné filosofické bádání ubírat. Lyrická filosofie je tedy odvážným pokusem o rozšíření hranic metodiky filosofie prostřednictvím nového způsobu myšlení, který – přestože je západní filosofickou tradicí výrazně podceňován – má podle Zwickyové výraznou filosofickou signifikanci a v průběhu dějin se opakovaně vyjevují jeho záblesky v mnoha oblastech lidského bádání. I pokud by nás Zwickyová nedokázala přesvědčit o originalitě vlastních myšlenek, přesto jí nelze upírat, že se snaží napřít naši pozornost směrem, který je sice v mnoha oblastech dnešního myšlení podceňovaný, ale v budoucnu se může ukázat jako velmi plodný.